

Historian vihreiden lehtien havinaa

Villa Mairean huonekasvit 1939 – 1990 aikansa kulttuurin kuvaajina

Luca Peltomaa

Kandidaatintutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma**Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma****Luca Peltomaa****Historian vihreiden lehtien havinaa: Villa Mairean huonekasvit 1939 – 1990 aikansa kulttuurin kuvaajina****Sivumäärä: 29**

Tutkielmani keskittyy Villa Maireaan, arkkitehtuurin merkkiteokseen Noormarkussa, sekä sen huonekasveihin. Tutkielmani vastaa kysymyksiin siitä, millaisia huonekasveja Villa Maireassa on ollut vuosina 1939–1990, mitä niillä on haluttu ilmentää ja viestiä ja miten ne vertautuvat muiden Alvar Aallon suunnitteleminen kohteiden vihersisustukseen. Tutkielman loppuosassa vertaan historiallisia valokuvia myös rakennuksen vihersisustuksen nykytilaan kasvilajikkeiden ja niiden paikkojen osalta.

Kyseessä on aineistolähtöinen tutkimus, jonka tutkimusaineistona käytän pääosin Villa Mairean arkistovalokuvia edellä mainituilta vuosikymmeniltä. Aineisto on rajattu valokuviiin, jotka on otettu sisällä rakennuksessa, ja joissa huonekasveja näkyy riittävästi niiden tunnistusta varten. Tutkimus tehdään visuaalisen sisällönanalyysin menetelmin. Tunnistan valokuvista huonekasvit ja vertaan niitä aiheesta kertovassa kirjallisuudessa esiintyviin trendeihin, sekä muiden Alvar Aallon suunnitteleminen rakennusten huonekasveihin.

Kuvien analyysissä ja vertailussa selvisi, ettei Villa Mairean vihersisustuksessa ole haluttu seurata vallalla olevia trendejä tai säätyjakoa, vaan kyseessä on ollut Maire Gullichsenin omien suosikkilajien säilyttäminen läpi vuosikymmenten. Lajikkeissa on painotettu myös helppohoitaisuutta, sekä yksittäisten kasviyksilöiden mahdollisimman pitkää säilyvyyttä. Huonekasvit ovat myös pitkälti samoja, kuin muissa Aallon kohteissa.

Avainsanat: Villa Mairea, huonekasvit, Alvar Aalto, vihersisustus

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
1.1 Villa Mairea ja sen merkitys tutkimuskohteena	4
1.2 Tutkimuskysymykset	6
1.3 Tutkimusaineisto ja -menetelmät	8
2. Huonekasvien historia Suomessa	11
3. Villa Mairean huonekasvit eri vuosikymmeninä	12
3.1 Kumiviikunoita ja kaktuksia 40-luvulla	12
3.2 50-luvun klassikot ja kastanjaviini	15
3.3 Vanhat tutut ja tuonenkielo 60-luvulla	16
3.4 Kokeilunhaluinen 70-luku	17
3.5 Paluu vanhoihin suosikkeihin viimeisellä vuosikymmenellä	19
4. Vihersisustuksen vertailu muihin Aallon kohteisiin	20
5. Katsaus nykytilaan	22
6. Yhteenveto ja jatkotutkimus	25
6.1 Päätelemät	25
6.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet	27
Lähteet ja aineistot	28

1. Johdanto

1.1 Villa Mairea ja sen merkitys tutkimuskohteena

Villa Mairea on Alvar ja Aino Aallon suunnittelema koti Maire ja Harry Gullichsenille, joka valmistui Noormarkkuun vuonna 1939. Maire Gullichsen syntyi vuonna 1907 Ahlströmien teollisuussukuun. Sekä hänen isoisänsä Antti Ahlström, että hänen isänsä Walter Ahlström olivat molemmat toimineet Ahlström-yhtiön johdossa. Walter Ahlströmin kuoltua hänen seuraajakseen yhtiön johtoon valittiin Mairen aviopuoliso Harry Gullichsen. Edelliset johtajasukupolvet olivat rakennuttaneet kotinsa Isotalon ja Havulinnan Noormarkun ruukin alueelle, joten myös Maire ja Harry päättivät rakennuttaa kotinsa lähelle yhtiön pääkonttoria. Maire Gullichsen oli myös tärkeä taidemaailman vaikuttaja ja mesenaatti, ja taide olikin yksi lähtökohta talon suunnittelussa.

Villa Mairea on kahden ystäväpariskunnan yhteistyön helmi, joka on useasti listattu maailman merkittävimpien yksityiskotien joukkoon. *150 Houses you need to see before you die* on kirja, johon on koottu yksiin kansiin merkittävimmät kodit ympäri maailmaa. Villa Mairea löytyy teoksesta kohdenumerolla 78¹. *The Iconic House* -teos kerää kansiinsa 100 tärkeintä ja vaikutuksellista taloa ympäri maailmaa, ja tällekin listalle Villa Mairea on nostettu². Arkkitehti Aulis Blomstedt on vuonna 1942 lausunut talosta seuraavasti: “Mairea jää siellä käyneelle pysyvästi mieleen—kappaleena uutta, harmoonista maailmankuvaa. Siinä on rakennustaiteen keinoilla, mestarillisesti tulkittuna saanut ilmauksensa eräs määrätty elämäkäsitelmä: luonto, ihminen ja taide keskinäisessä sopusoinnussa”³.

Villa Maireassa, kuten monissa muissakin Aaltojen suunnittelemissa kohteissa, kasvit ja vehreys ovat tärkeässä osassa arkkitehtuurin täydentäjinä sekä ulko- että sisätiloissa. Professori Tom Simonsin mukaan Alvar Aallolla oli hyvin tietoinen, luontoon perustuva arkkitehtuuri-ideologia, jossa yhteys luontoon on elämän perusedellytys⁴. Tämä näkyy esimerkiksi materiaali- ja värivalinnoissa, rakennusten sijoittelussa ympäristöön, sekä luonnonvalon hyödyntämisessä kohteiden valaistuksessa. Villa Maireassa on suuria ikkunoita talon jokaisella seinustalla, joiden kautta rakennukseen tulee luonnonvaloa ja joiden avulla

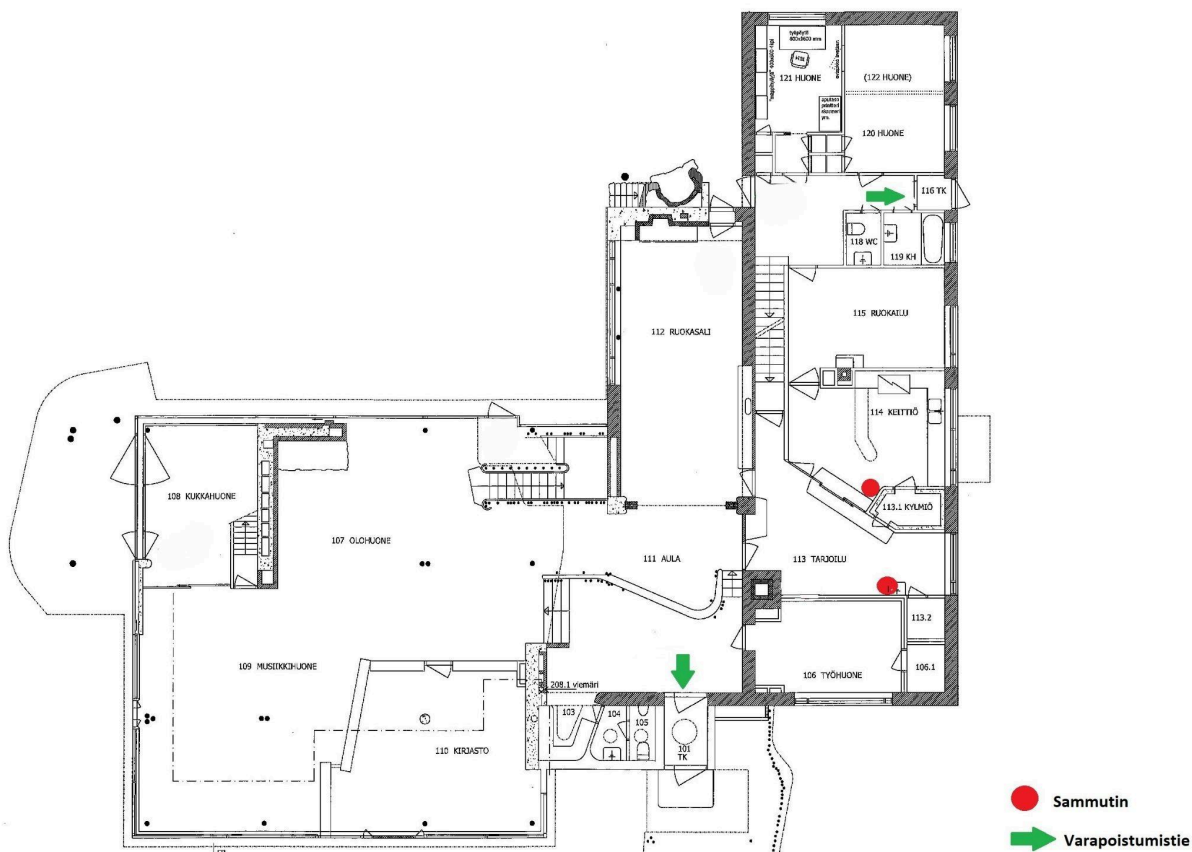
¹ Demeulemeester & Gigou 2021, 141.

² Bradbury 2009, 106-109.

³ Lukkarinen & Holma 2014, 1.

⁴ Knapas & Simons 2022, 9.

ulkona oleva luonto saatiin myös tuotua sisälle taloon. Villa Maireassa vihersisustus oli kuitenkin tavallista suuremmissa roolissa, sillä kasvit ja puutarhanhoito olivat Maire Gullichsenille rakkaita harrastuksia. Villa Maireaan hänelle suunniteltiin harrastustaan varten talvipuutarha eli kukkahuone (kuva 1). Kukkahuoneessa on tilaa ja tasoja kasveille, sekä allas kasteluveden saamiseksi sekä multien vaihtoa varten. Tämän lisäksi huoneen lämpöpatterit on sijoitettu ikään kuin ikkunoiden sisään, kahden lasipaneelin väliin. Tällä ratkaisulla pyrittiin pitämään talvipuutarhan huoneilma kosteampana ja kasveille suotuisampana. Aino Aalto suunnitteli Mairelle muiden huonekalujen lisäksi myös kukkalaatikoita reunustamaan talon musiikkihuonetta. Suuret ikkunat päästävät lävitseen mahdollisimman paljon luonnonvaloa, ja mahdollistivat näin huonekasvien kasvatuksen koko seinän mitalta. Huonekasvit ja niiden mahdolliset sijoituspaikat on siis otettu huomioon jo talon suunnitteluvaiheessa.

Kuva 1. Villa Mairean ensimmäisen kerroksen pohjapiirros. Tekstissä mainitut musiikkihuone ja kukkahuone kuvan vasemmassa reunassa. Kuva: Villa Mairean arkisto.

Tätä tutkimusta aloittaessani olin työskennellyt Villa Maireassa lähes kahden vuoden ajan, joten aiheen rajaaminen Mairean seinien sisälle tuntui luontevalta. Työn mukanaan tuomat tiedot talosta ja Maire Gullichsenista helpottavat tutkimuksen aloittamista. Suuri osa aiheeseen liittyvistä pohjatiedoistani on tullut orgaanisesti työtä varten tai sen ohessa, joten aiheeseen tarttuminen tuntui luonnolliselta.

Olen myös ollut kiinnostunut puutarhanhoidosta sekä huonekasveista ja niiden hoidosta lähes koko ikäni, ja tälläkin hetkellä kotini joka ikkunalla kasvaa jotain vihreää. Minulle täydellinen tilaisuus yhdistää nämä kaksi asiaa avautui, kun sain Villa Maireassa opastus- ja muiden töiden ohella ottaa vastuuta myös talon huonekasveista ja niiden hoidosta. Työn ohella ja sen ansiosta tutuksi ovat tulleet myös erilaiset Mairesta ja Maireasta tehdyt tutkimukset. Villa Mairean puutarhasta on tehty aiempaa tutkimusta, joten tämän tutkimuksen osalta käänsin katseeni kohti sisäkasveja.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa muotoilin pääkysymykseni seuraavasti: Mitä huonekasveja Villa Maireassa on ollut vuosina 1939–1990? Tutkimuksen perimmäisenä tarkoituksena on tunnistaa aineistosta mahdollisimman monta kasvilajiketta, joita on kasvatettu talossa sisällä eri vuosikymmeninä. Halusin myös selvittää, onko huonekasvivalinnoilla haluttu seurata kunkin vuosikymmenen vallalla olevia kasvitrendejä, vai onko niillä haluttu erottautua massasta ja korostaa omaa yksilöllistä identiteettiä. Huonekasveissa, kuten muussakin sisustuksessa, on ollut trendejä ympäri maailmaa jo useamman vuosisadan ajan. Tässä tutkimuksessa keskityn yksinomaan vihersisustustrendeihin Suomessa ja jätän kansainväliset trendit tarkastelun ulkopuolelle.

Tutkimuksen aikarajaus oli jo alusta asti selkeä; Villa Mairea valmistui vuonna 1939 ja Maire Gullichsen kuoli kesällä 1990. Tarkastelen siis kasveja koko siltä ajalta, kun Maire Gullichsen asui Villa Maireassa. Tutkielman lopussa teen lyhyen katsauksen huonekasvien nykytilaan ja siihen, noudattavatko ne mahdollisesti samaa kaavaa kuin aiempina vuosikymmeninä.

Lopuksi valitsin vielä näkökulmaksi sen, miten Villa Mairean vihersisustus vertautuu muuhun Alvar Aallon arkkitehtuuriin; onko muissa hänen suunnittelemissaan kohteissa tehty samanlaisia kasvivalintoja? Tarkoitukseni on selvittää yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia Villa Mairean ja muiden Alvar Aallon kohteiden huonekasvien välillä kohdetyypistä riippumatta, ja tunnistaa mahdollisia toistuvia lajeja tai kuvioita. Vertailun kohteena ovat siis yksityiskodit, kirkot, kerrostaloasunnot, esittelyhuoneistot ja muut julkiset rakennukset. Tarkastelemalla eri tyyppisiä kohteita saan selemmän näkemyksen siitä, että kyseessä on selkeä toistuva kuvio, eikä niinkään yksittäisten rakennuttajien tai asukkaiden toive huonekasvilajikkeista.

Sen lisäksi, että Maire tuki monia suomalaisia moderneja taiteilijoita, Gullichsenit olivat moderneja ihmisiä monellakin tapaa. Yksi ideologinen seikka, joka ohjasi sekä Gullichseneja että Aaltoja, oli se, että kaunis asuminen ja mukavuus kuuluu kaikille yhteiskuntaluokasta riippumatta. Harry Gullichsenin ollessa Ahlströmin johdossa Alvar Aalto suunnitteli yhtiön tehdaspaikkakunnille työväenasuntoja, esimerkiksi Kotkan Sunilaan. Nämä asunnot pitivät sisällään työväenluokalle aikaisemmin kuulumattomia mukavuuksia, kuten juoksevan veden ja sähkön. On mielestäni järkevää ja odotettavissa, että tämä moderni maailmankuva ulottui sekä Villa Maireassa, että muissa Aallon kohteissa kasvatettuihin huonekasveihin. Huonekasveissa, kuten muissakin trendeissä, oli havaittavissa selkeää säätyjakoa, mutta uskon ettei sellaista ole havaittavissa Villa Mairean vihersisustuksessa.

Sekä Villa Maireasta että Maire Gullichsenista on molemmista tehty paljon monenlaista ja monialaista tutkimusta aiemmin, mutta huonekasvit eivät ole olleet osana näitä tutkimuksia. Esittämiini kysymyksiin vastaamalla tuon siis esiin uudenlaisen näkökulman sekä Villa Maireaan rakennuksena, että Maire Gullichseniin henkilönä. Liitän tämän tutkimuksen myös osaksi näiden muiden talosta ja henkilöstä tehtyjen töiden suurempaa jatkumoa. Toivon myös, että tutkielmaa voidaan käyttää tietolähteenä kun Villa Maireaan tehdään huonekasvihankintoja tulevaisuudessa.

1.3 Tutkimusaineisto ja -metodit

Tämän tutkimuksen aineiston hankinnassa käännyin Villa Mairean arkistojen puoleen. Tutkittavaksi aineistoksi valikoitui lähinnä valokuvia, sillä kasvien ostamisesta säilyneet kuitit tai tilauslistat koskivat lähes yksinomaan talon puutarhaa. Sisäkasvien ostosta ei siis ole juurikaan jäänyt kirjallisia todisteita, mikä oli jokseenkin odotettavissa. Valokuvien tueksi löytyi kuitenkin myös lista talossa sallituista lajikkeista, sekä piirroskuva kasvien sijaintipaikoista talon musiikkihuoneessa. Nämä dokumentit toimivat hyvänä tukena tekemilleni havainnoille, vaikkei niiden tarkasta ajoituksesta tai laatijasta ollutkaan tietoa.

Villa Maireaa on valokuvattu koko sen olemassaolon aikana hyvin paljon, joskaan huonekasvit eivät kovin usein ole valokuvien keskipisteenä. Kasvit näkyvät kuitenkin monessa valokuvassa vähintään taustalla. Kävin läpi Villa Mairean arkistoista talossa sisällä otetut kuvat ja otin talteen myöhempää lajintunnistusta varten ne kuvat, joissa kasveja näkyy riittävästi tunnistusta varten. Valokuva-aineisto keskittyi pääasiassa Villa Mairean alakertaan, joka on ollut vuodesta 1939 asti ikään kuin puolijulkista tilaa. Ensimmäinen kerros oli suunniteltu pääosin avoimeksi tilaksi vieraiden vastaanottamista ja tilaisuuksien järjestämistä varten, ja onkin luonnollista että suurin osa valokuvista keskittyy juuri näihin tiloihin. Jätän siis Villa Mairean yksityisempänä pidetyn yläkerran tarkastelun ulkopuolelle saatavilla olevan aineiston vähyyden vuoksi.

Jaottelin valitsemani kuvat vuosikymmenten mukaan seuraavanlaisesti; 1939–1949, 1950–1959, 1960–1969, 1970–1979, sekä 1980–1990. Kymmenen vuoden lokerot ovat mielestäni sopivan mittaiset sille, että kasveissa on havaittavissa vaihtuvuutta ja kasvitrendit ovat ehtineet muuttua. Vuosikymmen on myös sopiva aikaväli sille, että joka lokeroon löytyi varmasti useampia kuvia joissa kasveja näkyy. Joillekin valokuville ei myöskään ole merkitty tarkkaa kuvausvuotta, vaan niistä pystytään päättelemään ainoastaan se, millä vuosikymmenellä kuva on otettu. Kasvilajikkeiden tarkastelu lyhyempien aikavälien kehyksessä olisi myös venyttänyt tutkielmaa tarpeettoman pitkäksi. Lopulta kasvilajikkeiden tunnistukseen kelpaavia kuvia valikoitui yhteensä 68 kappaletta, jotka jakautuivat vuosikymmenille seuraavasti; 40-luvulta 25 kuvaa, 50-luvulta 5 kuvaa, 60-luvulta 19 kuvaa, 70-luvulta 11 kuvaa, ja 80-luvulta 8 kuvaa.

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen, ja se perustuu aineistolähtöisyyteen eli induktiivisuuteen. Aineistolähtöisyys tarkoittaa sitä, että tutkimus syntyy aineiston pohjalta eikä perustu mihinkään tiettyyn teoriaan. Tutkimuksen analyysiyksiköt eivät myöskään ole ennalta määriteltyjä vaan muotoutuvat aineistoa käsitellessä⁵. Toteutan valokuva-aineiston systemaattisen tarkastelun laadullisen sisällönanalyysin menetelmillä. Laadullinen sisällönanalyysi soveltuu kuvallisen aineiston tutkimiseen, sillä sen avulla voidaan luokitella, vertailla ja tehdä johtopäätöksiä kuvamateriaalin, kuten valokuvien, sisällöstä⁶. Tutkimuksessa analysoin valokuvissa esiintyviä viherkasveja tunnistamalla niiden lajit oman tietämykseni sekä kirjallisuuden avulla, sekä tarkastelemalla niiden sijoittelua ja sijoittelun mahdollista muuttumista Villa Maireassa. Lisäksi huomioin kasvien esiintymisen eri aikakausina ja vertailen tätä Suomessa vallalla olleisiin huonekasvitrendeihin, sekä Alvar Aallon muiden kohteiden vihersisustukseen.

Taustakirjallisuutta luin laajasti laidasta laitaan, huonekasvien historiasta Alvar Aallon elämäkertaan ja arkkitehtuuriin. Huonekasvien historiaa käsittelevässä kappaleessa tukeuduin enimmäkseen Leena Arkion *Rakkaat vanhat huonekasvit* -teokseen. Käyttämäni teos on julkaistu ensimmäisen kerran vuonna 1985, mutta käyttämäni teos oli 2. painos vuodelta 1993. Yksittäisten lajikkeiden historian ja niiden tunnistuksen kohdalla pääasiallisina tiedonlähteinä toimi Anu Rannan *Hienohelma ja vanhapoika* (2010), sekä Runo Löwenmon *Ruukkukasvit* (1987). Sekä Rannan että Löwenmon teokset ovat populaareja teoksia, jotka esittelevät kasvilajikkeita ja niiden historiaa lyhyesti, ja joiden kohderyhmänä oletettavasti ovat tavalliset huonekasveista kiinnostuneet ihmiset. Kirjallisuutta käytin apuna sekä huonekasvilajikkeiden tunnistuksessa, että Villa Maireasta löytyvien lajikkeiden vertailussa kunkin vuosikymmenen huonekasvitrendeihin. Valitsin sekä vanhemman että uudemman teoksen, jotta saisin mahdollisimman kattavat tiedot lajikkeista, sekä uudempia ja vanhempia kuvia helpottamaan lajikkeiden tunnistusta.

Arkistosta löytyi myös lyhyt lista Villa Maireaan sopivista huonekasveista, sekä piirros siitä, miten kasvit tulisi talon musiikkihuoneeseen asettaa. Harmillisesti ei ole tarkkaa tietoa siitä, miltä vuosikymmeneltä nämä edellä mainitut asiakirjat ovat peräisin. Siitä huolimatta ne toimivat riittävänä tukena tekemilleni havainnoille. Päätin lisäksi lisätä kasvilajikkeiden tieteelliset nimet tekstiin ainakin silloin, kun mainitsen ne ensimmäisen kerran. Tähän

⁵ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 15-16, 97.

⁶ Kallinen & Kinnunen 2021; Drisko & Maschi 2015, 85-88.

päätökseen tulin ensisijaisesti siitä syystä, että kasvien suomenkieliset nimet ovat saattaneet vuosikymmenten ja -satojen kuluessa muuttua, tai samoilla kasveilla on edelleen useita nimityksiä. Tieteelliset nimet on lisätty siis väärinkäsitysten välttämiseksi.

Pohtiessani tähän tutkimukseen liittyviä kysymyksiä, päällimmäisenä mieleeni jäi oikeastaan yksi selkeä kysymys. Kysymys liittyy kasvilajikkeiden tunnistamiseen, erityisesti varhaisempien vuosikymmenten kuvista. Tutkimusta tehdessäni minulla ei juurikaan ollut käytössäni kirjallisia lähteitä Villa Mairean huonekasvilajikkeiden selvittämiseksi, vaan havaintoni perustuvat lähes pelkästään valokuviin. Huonekasvit eivät juurikaan ole olleet valokuvien keskiössä, vaan enemmänkin niiden taustalla, joten kasvituntemuksestani ja lajitunnistusta tukevasta kirjallisuudesta huolimatta lajikkeiden nimeäminen osoittautui odotettua haastavammaksi tehtäväksi. Osassa kuvista esiintyi kasveja, joita en saatavilla olevan aineiston puitteissa pystynyt nimeämään, joten olen jättänyt ne tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Määrällisesti tällaisia tunnistamattomia lajikkeita oli kuitenkin hyvin vähän, joten en usko niiden vaikuttavan merkittävästi tutkimukseni lopputulokseen.

Täysin kattavaa listaa Villa Mairean huonekasveista koko rakennuksen olemassaolon ajalta on lähes mahdotonta saada. Tällainen luettelo vaatisi yksityiskohtaiset kuvat jokaisesta talossa olleesta kasvista lähes 90 vuoden ajalta. Sain kuitenkin aineistosta riittävän kattavan käsityksen Villa Mairean huonekasveista ja niiden muutoksista tehdäkseeni päätelmiä siitä, onko talon vihersisustuksessa seurattu kunkin vuosikymmenen trendejä, haluttu korostaa omaa identiteettiä, vai kenties jotain täysin muuta.

2. Huonekasvien historia Suomessa

Kasvien hoito sisätiloissa rantautui Suomeen vasta silloin, kun suomalaisten asuinolot muuttuivat lämpimämmiksi ja valoisaammiksi 1800-luvulla. Todellisuudessa kasviharrastus kuitenkin yleistyi suomalaisten keskuudessa yhteiskuntaluokasta riippumatta vasta vuosisadan puolenvälin jälkeen⁷. Aiemmin savupirteissä toki kasvatettiin erilaisia yrtejä ja lääkekasveja, sekä suosittiin ulkopuutarhoja ja varallisemman väen keskuudessa kasvihuoneita, mutta tässä tutkimuksessa keskityn nimenomaan ruukkukasveihin, joita on pidetty lähes yksinomaan sisätiloissa koristetarkoituksessa.

1800-luvun puolivälin jälkeen ensimmäisiä yleistyneitä huonekasveja olivat mm. kumiviikuna (*Ficus elastica*), kiinanruusu (*Hibiscus rosa-sinensis*), isoposliinikukka (*Hoya carnosa*) ja oleanteri (*Nerium oleander*). Myös jättikokoisia peikonlehtiä (*Monstera*) on kasvatettu sisätiloissa jo 1800-luvulla, esimerkiksi Fredrika Runebergin toimesta⁸. Vuosisadan vaihteeseen tultaessa suosituimmiksi huonekasveiksi olivat muodostuneet erilaiset palmut (esim. *Livistona*, *Howeia*), huonekuusi (*Araucaria heterophylla*), sekä niiden lisäksi huonearalia (*Fatsia japonica*) ja pelargonit (*Pelargonium*)⁹. Ennen suositut fiikukset olivat vuosisadan taitteessa jääneet pois muodista. Huonekasvilajikkeissa on siis ollut havaittavissa trendejä jo 1800-luvun Suomessa, ja jo sitä ennen muualla Euroopassa. Suomalaisissa trendeissä on myös ollut selkeää säätyjakoa. Se mikä yleistyi rahvaan kodissa, jäi usein pois säätyläisten salongeista. Lajikkeet jakautuivat säätyjen kesken yleisesti sen mukaan, miten vaikea niitä oli saada, ja miten paljon aikaa ja vaivaa niiden hoitamiseen piti käyttää. Esimerkiksi atsalea (*Rhododendron azaleastrum*) ja kamelia (*Camellia japonica*) olivat sellaisia kasveja, jotka vaativuutensa vuoksi menestyivät usein vain säätyläiskodeissa¹⁰. Muodista poistuneita ja rahvaan kodeissa yleistyneitä lajikkeita 1800-1900 -lukujen taitteessa puolestaan olivat esimerkiksi värinokkonen (*Solenostemon*, *Coleus*) ja nukkumaija (*Calathea*).

⁷ Arkio 2010, 41-44; Aalto 2005, 2.

⁸ Arkio 2010, 59; Lipponen & Hilpo 2001, 10.

⁹ Aalto 2005, 3; Arkio 2010, 86, 89.

¹⁰ Aalto 2005, 3; Arkio 2010, 96.

1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä sisustus- ja asumistrendit muuttuivat. Vanhan ja raskaan tyylin tilalle tuli uusi, valoisampi ja avarampi muoti¹¹. Tämä tarkoitti häätötuomiota myös pölyä kerääville huonekasviviidakoille. Keskuslämmityksen yleistyessä myös huonekasvien kasvatusolosuhteet, ja niiden mukana lajikkeet, muuttuivat. 1930-luvulle tultaessa huonekasvit olivatkin kadonneet varsinkin kaupunkiasunnoista lähes kokonaan, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Kaupunkikotien ikkunalaudoille saivat jäädä pienet, siistit ja helppohoitoiset kasvit, kuten anopinkieli (*Sansevieria*). Maaseudun ja kaupungin välillä vallitsi kuitenkin ero; kaupungin siisti ja klininen funktionalismi ei ylettynyt maaseudulle saakka, vaan siellä eri muotoiset, ja -kokoiset huonekasvit kuten pelargonit ja palsamit (*Impatiens*) saivat jatkaa ikkunalaudojen koristamista¹².

3. Villa Mairean huonekasvit eri vuosikymmeninä

3.1 Kumiviikunoita ja kaktuksia 40-luvulla

Ensimmäisen vuosikymmenen, vuosien 1939–1949, aikana rakennuksessa otetuissa valokuvissa näkyy useita erilaisia huonekasveja, eikä varsinaista kaavaa tai trendiä ole havaittavissa. Ensimmäisten vuosien aikana myös talon sisätilat ja huonekalut hakivat paikkaansa, millä saattaa olla vaikutusta myös kasvien erilaisuuteen. Kuvista oli tunnistettavissa useita meille tänäkin päivänä tuttuja lajikkeita, esimerkiksi kumiviikuna, jota on kasvatettu Euroopassa jo 1800-luvun alusta lähtien. Suomeen se kotiutui 1800-luvun lopulla ja säilytti suosionsa 1930-luvulle asti. 30-luvulla kumiviikuna meni kuitenkin muodista ja sitä pidettiin jopa halveksittavana. Se nousi kuitenkin uudestaan suosioon muiden viikunalajikkeiden mukana, jotka ovat pysyneet suosikkeina tähän päivään asti erityisesti sopeutumiskykynsä vuoksi. Maireassa kumiviikuna näkyy valokuvissa koko 40-luvun ajan. Tämä antaa ensimmäisiä viitteitä siitä, ettei Villa Mairean vihersisustuksessa ole seurattu ajan trendejä.

¹¹ Arkio 2010, 175.

¹² Arkio 2010, 179; Lipponen & Hilpo 2001, 10.

Musiikkihuoneen kukkalaatikoissa kasvatettuja huonekasvilajikkeita 1940-luvulla olivat esimerkiksi juurut, kaktukset, ja pelargonit. Juoruja (*Tradescantia*) on viljelty Ruotsissa jo 1800-luvun puolivälissä, ja sitä kautta ne kulkeutuivat myös Suomen ikkunalaudoille¹³. Kuvien perusteella ainakin vaikuttaa siltä, että Maireassa kasvatettu juorulajike olisi kirjojuoru (*T. zebrina*), jonka tunnistaa raidoituneista lehdistä ja tummasta lehtien alapinnasta. Täyttä varmuutta 80 vuotta vanhoista mustavalkokuvista on kuitenkin vaikea saada. Kaktukset ovat olleet osa musiikkihuoneen vihersisustusta vain hyvin lyhyen ajan; niitä näkyy valokuvissa ainoastaan vuosina 1939 ja 1940. Hyvin nopeasti tämän jälkeen ne ovat saaneet väistyä, ja tilalle on tullut kirjo muita kasveja. Vuoden 1944 kuvassa (kuva 2) kukkalaatikot on täytetty enimmäkseen kotipelargonioilla (*Pelargonium zonale*), isoposliinikukalla ja juorulla.

Kuva 2. Maire Gullichsen Villa Mairean musiikkihuoneessa. Kukkalaatikot ovat Aino Aallon käsialaa, ja niissä kasvaa esimerkiksi (kirjo)juorua, pelargoneja, sekä posliinikukkaa. Kuvan oikeassa reunassa on kultaköynnös, sekä anopinkieli. Kuva: 1944, Villa Mairean arkisto.

¹³ Stenman & Wennström 2008, 109.

Kukkalaatikoiden lajikevalinnassa on ollut selkeää muodon pohdintaa; suurin osa kasveista on ollut matalia, vain vähän laatikon reunan yli näkyviä. Matalien kasvien lisäksi laatikoihin on aseteltu reunoihin ja kulmiin korkeampia katseenvangitsijoita. Lajikkeet ovat ensimmäisen vuosikymmenen aikana muuttuneet, mutta muoto on pysynyt samanlaisena.

Katseenvangitsijana laatikoissa 1940-luvulla on toiminut esimerkiksi suurikokoinen oleanteri. Oleanteri oli 1800-luvun alusta lähtien noin vuosisadan verran ainoastaan säätyläisten kasvattama kasvi, mutta 1920-luvulla se löysi tiensä myös maalauskoteihin¹⁴. Oleanteri on jälleen esimerkki siitä, ettei säätyjaolla ollut vaikutusta Villa Mairean vihersisustukseen valittuihin kasveihin.

Villa Mairean ruokasalin ikkunalaudalla kasvoivat 40-luvulla piikkikruunu ja isoposliinikukka. Piikkikruunu (*Euphorbia milii*) on varsiltaan hyvin piikikäs, ja kasvi on myös myrkyllinen. Paikaksi valittu ikkunalaudasta tarjosi riittävästi tilaa suurikokoiselle kasville, jonka sormimaiset ja piikkikäävät oksat levisivät moneen suuntaan. Isoposliinikukka puolestaan saapui Suomeen jo 1800-luvun alussa ja pysyi säätyläisten suosikkina 1950-luvulle saakka. 50-luvun jälkeen posliinikukka hävisi ylempiluokkaisista kodeista, mutta sen kasvatus jatkui tavallisten ihmisten ikkunalaudoilla¹⁵.

Talon olohuoneeseen oli 1940-luvulla sijoitettu kaksi kasvia: kliivia ja jättipeikonlehti. Kliivia (*Clivia miniata*) yleistyi Suomessa 1900-luvun alkupuolella. Jättipeikonlehti (*Monstera deliciosa*) kuului jo 1800-luvulla säätyläisten salonkeihin, ja vakiinnutti asemansa 1900-luvun taitteessa¹⁶. Funktionalismin ja yksinkertaisuuden tullessa muotiin 1930-luvulla peikonlehdet saivat kuitenkin lähteä useimmista kodeista. Villa Maireassa jättipeikonlehti oli kuitenkin 40-luvulla sijoitettu näkyvälle paikalle, pienen sivupöydän päälle olohuoneeseen.

Useissa kuvissa näkyviä lajikkeita olivat myös isoanopinkieli sekä muratti. Isoanopinkieli (*Sansevieria trifasciata*) on tullut Eurooppaan jo 1700-luvulla, ja helppohoitoisuutensa ansiosta 1950-luvulla sitä löytyi Suomessa lähes joka kodista¹⁷. Villa Maireassa on kasvatettu enimmäkseen muotoa *Laurentii*, jonka pitkissä ja suipoissa lehdissä on keltaiset reunat. Muratti (*Hedera helix*) nousi Suomessa suosioon 1900-luvun alussa, ja pysyi salonkien

¹⁴ Ranta 2010, 105.

¹⁵ Ranta 2010, 88.

¹⁶ Ranta 2010, 98.

¹⁷ Ranta 2010, 125.

kestosuosikkina 1940-luvulle saakka¹⁸. Muita kuvissa esiintyviä kasveja ovat esimerkiksi kultaköynnös (*Epipremnum aureum*), tuoksuköynnös (*Stephanotis floribunda*), sekä pylvästyräkki (*Euphorbia trigona*). Tuoksuköynnös on isoposliinikukan sukulainen, jota kasvatettiin Englannissa jo 1800-luvun puolivälissä. Tuoksuköynnöksestä tuli muotikasvi 1950- ja 1960 -lukujen Suomessa¹⁹. Villa Maireassa on ainakin tuoksyköynnöksen osalta oltu edellä suomalaisia kasvitrendejä, mahdollisesti Maire Gullichsenin kansainvälisyyden ansiosta.

3.2 50-luvun klassikot ja kastanjaviini

Aineistossa oli 50-luvulta selkeästi vähemmän valokuvia, mutta valituissa kuvissa näkyi hyvin paljon samoja lajikkeita kuin edellisellä vuosikymmenellä. 40-luvulta tuttuja lajikkeita olivat isoposliinikukka, piikkikruunu, peikonlehti ja kliivia. Näiden kasvien paikat Villa Maireassa olivat myös pysyneet enimmäkseen samoina, esimerkiksi suuri ja kiemurteleva piikkikruunu toimi ruokasalin katseenvangitsijana (kuva 3).

Kuva 3. Piikkikruunu kurottaa ruokasalin ikkunalaudalta kohti lattiaa ja posliinikukka kiipeää tolppaa pitkin. Kuva: Heikki Havas 1953, Villa Mairean arkisto.

¹⁸ Ranta 2010, 69.

¹⁹ Ranta 2010, 133; Stenman & Wennström 2008, 81.

Peikonlehti oli edellisestä vuosikymmenestä poiketen sijoitettu pääportaikon kupeeseen kiipeämään pylväikköä pitkin. Todennäköisesti siirron syynä oli kasvin kasvaminen; 50-luvun kuvissa peikonlehti on niin suuri, että sen alkuperäisenä sijoituspaikkana toiminut pieni sivupöytä ei todennäköisesti olisi jaksanut kannatella kasvin ja sen ruukun painoa. Uutena lajikkeena kuvissa oli havaittavissa kastanjaviini (*Tetrastigma voinierianum*), jota löytyy myös esimerkiksi Aaltojen kotitalosta Riihitieltä. Kastanjaviini on suurilehtinen ja nopeasti kasvava köynnöskasvi, joka Villa Maireassa oli sijoitettuna musiikkihuoneen lattialle, kiipeämään teräksistä pylvästä pitkin.

3.3 Vanhat tutut ja tuonenkielo 60-luvulla

Vuosien 1960-1969 valokuvissa esiintyvät lajikkeet jatkoivat samalla temalla kuin aikaisemmat vuosikymmenet. Tuttuja lajikkeita olivat piikkikruunu, isoposliinikukka, kastanjaviini, peikonlehti, juoru ja kumiviikuna. Piikkikruunu ja isoposliinikukka sijaitsivat edelleen ruokasalin ikkunalaudalla (kuva 4), ja kastanjaviini kiipesi musiikkihuoneen pylvästä pitkin.

Kuva 4: Aiemmilta vuosikymmeniltä tutut posliinikukka ja piikkikruunu viihtyivät ruokasalin ikkunalaudalla vielä 60-luvulla. Niiden lisäksi ikkunalle oli nostettu musiikkihuoneeseenkin istutettua kirjojuorua. Kuva: Henrik Seppänen, Villa Mairean arkisto

60-luvulla uusia tulokkaita olivat erilaiset begoniat, huonearalia, sekä tuonenkielo (*Aspidistra elatior*). Begonioiden suku käsittää yksittäisiä lajeja lähes 200, ja risteymiä sitäkin enemmän, joten tarkkaa lajia on vaikea määrittää pelkkien valokuvien perusteella. Tuonenkielo taas on helppohoitoisuutensa vuoksi ollut suosittu huonekasvi suomalaisissa säätyläiskodeissa jo 1800-luvun puolivälissä, ja levisi myöhemmin myös maaseudulle²⁰. 1900-luvun alussa se oli yksi suosituimmista huonekasveista Suomessa²¹. Valokuva-aineiston perusteella tuonenkielo on siis ilmestynyt Villa Maireaan huomattavan myöhään.

3.4 Kokeilunhaluinen 70-luku

Vuosina 1970-1979 otetuissa valokuvissa esiintyi paljon aikaisemmilta vuosikymmeniltä tuttuja lajeja, mutta myös paljon uusia ja aikaisempaa värikkäämpiä lajeja. Uusia kasveja olivat esimerkiksi ihmepensas, saintpaulia, sekä amerikanmuori. Ihmepensaasta (*Codiaeum variegatum*) tuli jo 1800-luvun alkupuolella suosittu huonekasvi Euroopassa, mutta Suomeen suosio levisi vasta hieman myöhemmin²². Alun perin sitä pidettiin vaikeahoitoisena kasvina, mutta 1950-luvun jälkeen kehitettiin kestävämpiä lajikkeita, mikä edisti kasvin suosiota²³. Voidaan olettaa, että kestävyuden jalostus on ainakin osasy sille, että kasvi on valittu Villa Maireaan. Saintpauliat eli paavalinkukat (*Saintpaulia ionantha*) ovat helppohoitoisuutensa ja ulkonäkönsä vuoksi edelleen suosituimpia huonekasveja, vaikka kyseessä onkin verrattain nuori lajike. Nykyisessä muodossaan saintpaulioita on kasvatettu vasta 1960-luvulta lähtien²⁴. Sekä ihmepensaan että saintpaulian tapauksissa on selvää, että ne olivat selkeitä trendikasveja Suomessa samaan aikaan kun ne ilmestyivät osaksi Villa Mairean vihersisustusta. 1970-luvulla voidaan siis ensimmäisen kerran puhua jonkinlaisesta trendien seuraamisesta, ainakin muutaman lajikkeen osalta.

Amerikanmuori (*Peperomia obtusifolia*) kuuluu muorinkukkien sukuun. Muorinkukkia on viljelty huonekasveiksi jo 1800-luvun puolivälin jälkeen, ja nykyään niitä on saatavilla useita eri lajikkeita sekä muunnoksia²⁵. Muita uusia tulokkaita olivat esimerkiksi morsiuskello (*Campanula isophylla*), begonia, kiinanruusu, sekä limoviikuna (*Ficus benjamina*). Kaikki nämä edellä mainitut lajikkeet oli sijoitettu musiikkihuoneen kukkalaatikoihin. Kukkalaatikat

²⁰ Ranta 2010, 24.

²¹ Löwenmo 1987, 31.

²² Stenman & Wennström 2008, 127.

²³ Löwenmo 1987, 66.

²⁴ Ranta 2010, 123.

²⁵ Stenman & Wennström 2008, 201.

olivat siis 1970-luvulla huomattavasti täydempää ja värikkäämpiä kuin aikasempina vuosikymmeninä (kuva 5). Myös jo heti 40-luvulla selkeytynyt kukkalaatikoiden istutusten muoto oli muuttunut; korkeusvaihteluiden sijaan kukkalaatikoiden muodot olivat nyt koko matkalta reheviä.

Edellä mainittujen lajikkeiden lisäksi 1970-luvun kuvissa esiintyvät esimerkiksi aiemmilta vuosikymmeniltä tutut pelargonit, isoposliinikukka ja kumiviikuna. Juoruja on ollut ainakin kahdenlaisia; värikuvista on tunnistettavissa aiemmin tekstissä mainittu kirjojuoru, sekä purppurajuoru (*T. pallida*). Vanhoista kasveista ainakin jättipeikonlehti ja kastanjaviini olivat pysyneet samoilla paikoillaan. Edellisistä vuosikymmenistä poiketen piikkikruunu ei ollut nähtävissä yhdessäkään valokuvassa. Voidaan siis olettaa, että 60- ja 70-lukujen taitteessa se on joko kuollut tai siitä on hankkiuduttu eroon muista syistä.

Kuva 5: Yksityiskohta musiikkihuoneen kukkalaatikoista. Kuvasta tunnistettavia lajikkeita vasemmalta oikealle ovat limoviikuna, pelargoni, purppurajuoru, saintpaulia ja kiinanruusu. Kuvan yläreunassa havaittavissa myös kastanjaviini. Kuva: Villa Mairean arkisto.

3.5 Paluu vanhoihin suosikkeihin viimeisellä vuosikymmenellä

Tutkimuksen viimeisellä vuosikymmenellä, vuosina 1980-1990, otetuissa valokuvissa on jälleen havaittavissa edellisten vuosikymmenten lajikkeita, kuten jättipeikonlehti, kumiviikuna, kastanjaviini, posliinikukka ja kiinanruusu. Jättipeikonlehti oli edelleen samalla paikallaan portaikon takana, jonne se oli 50-luvulla siirretty. (kuva 6). Kasvin koosta päätellen kyseessä oli sama yksilö kuin edellisinä vuosikymmeninä. Peikonlehden taakse oli siirretty kiinanruusu, joka oli vuosikymmenen aikana ehtinyt kasvaa huomattaviin mittoihin. Muutkin valokuvissa näkyvät huonekasvit olivat enimmäkseen samoja kuin aikaisempina vuosikymmeninä, ja ne myös sijaitsivat samoilla paikoilla kuin aiemmin. 1970-luvun kokeilunhaluisuudesta oli palattu takaisin vanhoihin suosikkikasveihin ja väreissä oli palattu enimmäkseen vihreään.

80-luvun teemoina Villa Mairean vihersisustuksessa olivat selkeästi yksinkertaistaminen, helppohoitoisuus, ja vanhat suosikit. Värien lisäksi vihersisustuksessa oli karsittu sekä kasvilajikkeita että kasviyksilöiden määrää. Tämä saattaa selittyä tarpeella yksinkertaistaa ja selkeyttää kasvien hoitoa Maireen ikääntyessä. Maire Gullichsen menehtyi heinäkuussa 1990, 83-vuotiaana.

Kuva 6: Olohuoneessa peikonlehti kiipeää portaikon kupeessa, kuten jo monena vuosikymmenenä aikaisemminkin. Kuva: Johan Engdal, Villa Mairean arkisto.

Uusia lajikkeita kuvissa oli edelliseen vuosikymmeneen verrattuna hyvin vähän, vain kaksi. Tunnistin nämä uudet lajikkeet viirivehkeksi (*Spathiphyllum*) sekä tulilatvaksi (*Kalanchoe blossfeldiana*). Viirivehkojen sukuun kuuluu yli 40 lajia, joista suurin osa on hyvin samannäköisiä, joten tarkka lajin tunnistaminen ei saatavilla olevan aineiston perusteella ole mahdollista. Tulilatvaa on viljelty huonekasviksi vasta 1950-luvulta lähtien, mutta on siitä saakka säilyttänyt asemansa yhtenä suosituimmista huonekasveista²⁶.

4. Viher sisustuksen vertailu muihin Aallon kohteisiin

Alvar Aalto oli hyvin inspiroitunut luonnosta ja halusi sen näkyvän myös sisällä niissä rakennuksissa, jotka hän suunnitteli. Hänen työhönsä vaikutti mm. 1920-luvulla sveitsiläinen arkkitehti Le Corbusier, jonka suunnittelemista sisäpuutarhoista Aalto oli erityisen vaikuttunut²⁷. Kirjailija ja taidehistorioitsija Göran Schildt on kirjoittanut kolmiosaisen Alvar Aallon elämäkerran, jonka ensimmäisen osan, *Valkoinen pöytä* (1982), loppupuolella hän kirjoittaa Aallon luontosuhteesta arkkitehtuurin lähtökohtana. Luonnon tärkeys näkyy muun muassa kohteiden sijoittumisessa maisemaan, luonnollisten materiaalien käytössä sisätiloissa, sekä kohteiden puutarhasuunnittelussa. Aallon kohteista esimerkiksi Paimion parantola on tunnettu puutarhastaan. Luontoyhteys haluttiin tuoda myös sisätiloihin, ja viher sisustus toimi eräänlaisena jatkumona ulkotilalle. Kuvien perusteella erityisesti erilaiset köynnöstävät kasvit ovat olleet Aallon suosiossa eri kohteissa, sekä ulko- että sisätiloissa.

Aalto toi kasveja sisätiloihin kohteen koosta riippumatta; esimerkiksi Suomen paviljongissa vuoden 1937 Pariisin maailmannäyttelyssä oli Artekin pieni puutarhahuone, johon oli tarkkaan sijoiteltu erilaisia kukka-asetelmia. Nämä asetelmat mukailivat tyyliltään ikebanaa, joka on japanilainen kukkienasettelun taidemuoto²⁸. Myös Alvar ja Aino Aallon yhteisissä kodeissa on ollut tilaa huonekasveille, joskin Aino on ollut pariskunnasta se, joka on useimmin kuvattu kasveja hoivaamassa²⁹. Alvar ja Aino Aalto asuivat vuoteen 1933 asti Lounais-Suomen Maalaistentalossa, joka oli Aallon suunnittelema rakennus Turussa. Siellä asuessaan heidän kotiaan koristivat kiinanruusu ja kalanruotokaktus (*Epiphyllum anguliger*)³⁰.

²⁶ Stenman & Wennström 2008, 114.

²⁷ Knapas & Simons 2022, 40-41.

²⁸ Knapas & Simons 2022, 49-50.

²⁹ Jetsonen 2018, 11, 78.

³⁰ Aalto-Alanen 2023, 58-59.

Myöhemmin heidän asuessaan Riihitiellä pariskunnan kodista löytyi useita huonekasveja, esimerkiksi erilaisia mehikasveja sekä posliinikukkaa³¹.

Villa Maireasta on vuosikymmenten varrelta löytynyt useita huonekasvilajeja, jotka ovat tyypillisiä myös muissa Aallon suunnittelemissa kohteissa. Esimerkiksi Viipurin kirjastossa on ollut sisäseinien ristikkorakenteita pitkin kiipeäviä muratteja³². Kirjastossa on ollut myös paljon muita huonekasveja, mutta niiden tunnistaminen saatavilla olevien kuvien perusteella on hyvin hankalaa. Aallon huonekaluja on ollut esillä myös Sveitsin paviljongissa vuoden 1935 Brysselin maailmannäyttelyssä, johon huonekalujen lisäksi oli valittu esimerkiksi huonearalioita³³. Maison Louis Carré, taidekauppiaan ja galleristi Louis Carrén koti Pariisiin länsipuolella, on pitänyt sisällään kumipuita, jättipeikonlehtiä, huonearalian ja anopinkielia pian valmistumisensa jälkeen vuonna 1960³⁴. Lakeuden ristin kirkkoon Seinäjoella on valittu kirkkosaliin jonkinlainen köynnöstävä kasvi, mahdollisesti muratti, ja kastekappeliin jättipeikonlehtiä³⁵. Jättipeikonlehtiä ja kumipuita oli haluttu laittaa esille myös Berliinissä sijaitsevan Hansaviertelin talon esittelyhuoneistoon³⁶. Artekin ensimmäisessä myymälässä Helsingissä myyntitiloja on koristanut huonearalia, ja ravintola Savoy'n salin seiniltä on riippunut köynnöstäviä huonekasveja³⁷.

Nämä esimerkit tuovat hyvin ilmi sen, että Alvar Aallon suunnittelemissa kohteissa vihersisustus on ollut hyvin samanlaista riippumatta siitä, oliko kyseessä yksityiskoti vai julkinen rakennus. Samat lajikkeet toistuvat kohteesta ja vuosikymmenestä toiseen. Rakennusten piirustuksiin kasvien paikkoja tai lajikkeita ei kuitenkaan oltu merkitty, vaan ne löysivät paikkansa suunnittelun, rakentamisen tai sisustamisen myöhemmässä vaiheessa.

Aallot ja Gullichsenit olivat hyviä ystäviä, joiden maailmankuva ja ajattelutapa on ollut monella tapaa samanlainen. On siis hyvin mahdollista, että pariskunnat ovat keskustelleet keskenään muiden asioiden ohella myös viherkasveista, ja niiden valintaan liittyvä vuorovaikutus on ollut molemminpuolista. Samoista kasveista pitäminen ja niistä keskusteleminen ei siis ole kovinkaan kaukaa haettu ajatus. Aiemmin tekemiäni havaintojen

³¹ Aalto-Alanen 2023, 254, 314.

³² Aalto-Alanen 2023, 68.

³³ Aalto-Alanen 2023, 149.

³⁴ Knapas & Simons 2022, 76; Laaksonen & Ólafsdóttir 2008, 78, 90.

³⁵ Pakoma 2011, 13, 15.

³⁶ Jetsonen 2018, 183.

³⁷ Gullichsen & Kinnunen 2009, 63-64.

perusteella esimerkiksi erilaiset köynnöstävät kasvit, huonearaliat, kumiviikunat, sekä jättipeikonlehdet ovat kasveja, jotka toistuvat Villa Mairean lisäksi muissa Aallon portfolion kohteissa koko hänen työuransa ajalta.

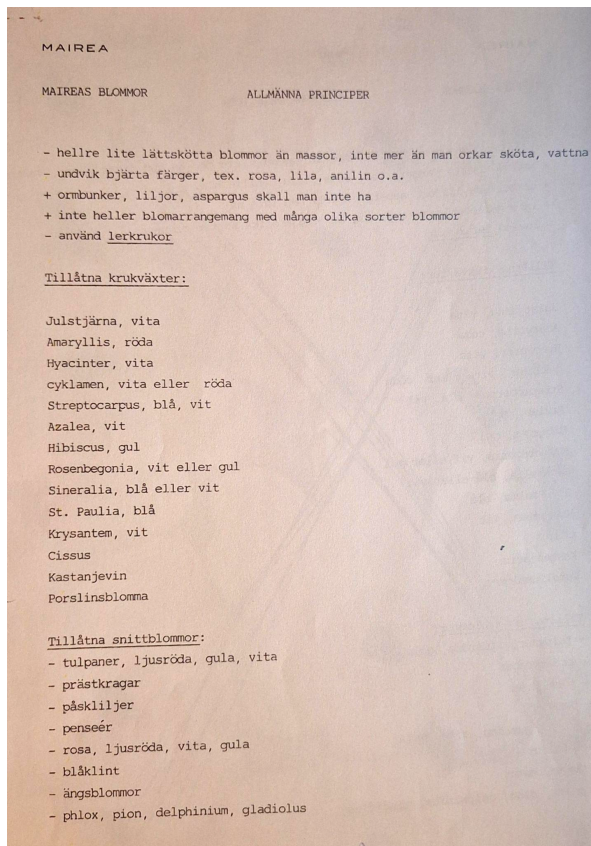
Villa Mairean historiasta löytyy kuitenkin myös paljon sellaisia huonekasveja, jotka puuttuvat muista Alvar Aallon suunnittelemissa kohteista. Esimerkiksi erilaiset kukkivat huonekasvit kuten saintpaulia, begoniat ja pelargoni ovat kasveja joita Maireassa on kasvatettu monella vuosikymmenellä, mutta jotka ainakin tämän tarkastelun perusteella puuttuvat Aallon muista kohteista. Huonekasvien valinnassa on siis selkeästi nähtävissä Maire Gullichsenin omia mieltymyksiä Aallon muiden kohteiden muodostaman kaavan lisäksi. Siinä missä Alvar Aalto suosi enimmäkseen kokonaan vihreitä huonekasveja, Maire halusi myös joitain kukkivia lajikkeita kotiinsa. Suurelta osin kuitenkin myös Villa Mairean huonekasvit ovat olleet kokonaan vihreitä.

5. Katsaus nykytilaan

Nykypäivänä Villa Maireasta löytyy edelleen useita kasvilajikkeita, joita rakennuksessa on kasvanut jo ensimmäisestä vuosikymmenestä lähtien. Maireassa kasvaa edelleen muun muassa isoposliinikukkaa, peikonlehtiä, anopinkieliä ja kultaköynnöstä. Osa Villa Mairean kasveista on säilynyt ajalta ennen Maire Gullichsenin kuolemaa; kasviyksilöt ovat siis useita vuosikymmeniä vanhoja. Tällaisia kasveja ovat esimerkiksi useaan kertaan tässä tekstissä esiin tulleet jättipeikonlehti, sekä kastanjaviini. Näiden vanhojen kasviyksilöiden säilyminen pyritään varmistamaan hyvällä hoidolla ja huolenpidolla, mutta myös pistokkaita ottamalla ja jakamalla. Pistokkaista kasvatetut kasvit varmistavat sen, että vaikka alkuperäiselle yksilölle tapahtuisi jotain, rakennuksesta löytyy valmiiksi sille korvaaja ja samat lajikkeet pystytään säilyttämään myös tulevaisuudessa. Tämä menettelytapa on erityisen hyödyllinen esimerkiksi kastanjaviinin kohdalla; kasvi on melko harvinainen, eikä sitä juurikaan ole saatavilla puutarhamyymälöistä tai kukkakaupoista.

Uusia kasveja hankittaessa pyritään pysymään perinteisissä ja tutuissa lajikkeissa. Nykyään kasvien hankinnassa apuna on listaus, jonka vuosikymmenestä ei ole tietoa, mutta joka toimii hyvänä ohjenuorana, kun vihersisustusta pitää täydentää. Listasta käy ilmi esimerkiksi se, minkä värisiä kukkia Maireaan on sopivaa tuoda, ja millaisissa ruukuissa ne tulee laittaa esille

(kuva 7). Lista ohjeistaa istuttamaan Mairean huonekasvit saviruukkuihin, ja nykyään lähes kaikki talon sisällä olevista kasveista onkin istutettu lasittamattomiin punasaviruukkuihin. Kiellettyjen lajikkeiden joukossa ovat esimerkiksi saniaiset ja liljat. Tämä on hyvin linjassa tekemieni havaintojen kanssa; tutkimieni valokuvien perusteella Maireassa ei ole koskaan ollut saniaisia eikä liljoja.

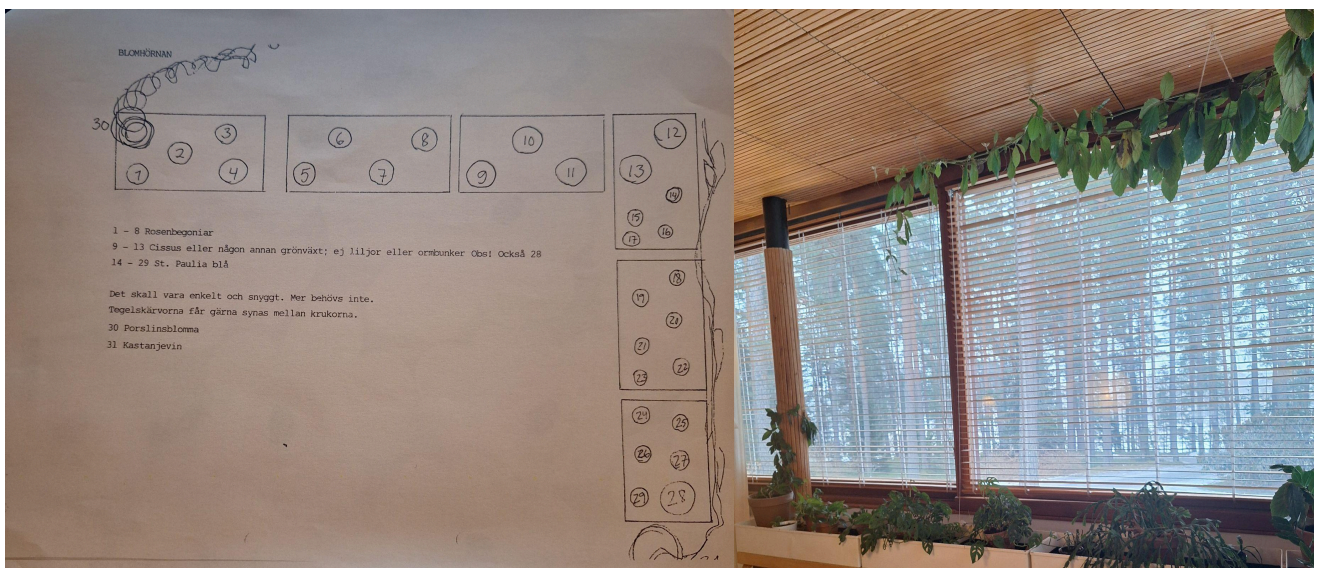

Kuva 7: Ohjeita Mairean kasvihankintoihin, Villa Mairean arkisto.

Myös räikeitä värejä pyritään ohjeistuksen mukaan välttämään. Nykyään Maireassa ei juurikaan ole kukkivia huonekasveja, joten kukkien väristä ei tarvitse huolehtia. Isoposliinikukka toki kukkii kauniisti valkoisin ja hennon vaaleanpunaisin kukinnoin, ja marraskuunkaktuksiin tulee syksyisin valkoisia, ja ohjeistuksesta poiketen, fuksian värisiä kukkia. Leikkokukkia taloon tuodaan melko usein, ja niiden valinnassa noudatetaan Maire Gullichsenin suosikkivärejä tarkkaan; maljakoihin tuodaan vain valkoisia tai keltaisia kukkia. Joulun aika on kuitenkin poikkeus, sillä silloin Maireassa sallitaan myös punaiset sisäkukat.

Kasvien sijoittelussa pyritään myös noudattamaan perinteitä; esimerkiksi kastanjaviinin paikka on sen saapumisesta asti ollut sama. Sijoittelussa on myös apuna piirros musiikkihuoneen kukkalaatikoista, josta käy ilmi minne mitkäkin kasvit tulisi sijoittaa

(kuvat 8 ja 9). Tämän piirroksen vuosikymmenestä ei ole varmaa tietoa, mutta osittain se pitää paikkansa tänäkin päivänä. Myös kukkalaatikoiden alkuperäisestä muotoa ohjaavasta ajatuksesta pyritään pitämään kiinni; keskellä laatikoita kasvavat kasvit ovat matalampia, ja nurkissa olevat katseenvangitsijat kiipeävät korkealle pylväitä pitkin. Nykyään Villa Mairean vihersisustuksessa on myös tuulahdus Mairean 40-lukua; kaktukset ovat palanneet musiikkihuoneen kukkalaatikoihin. 2020-luvulla kukkalaatikoista löytyvät kaktukset ovat joulu- tai marraskuunkaktuksia (*Schlumbergera hybrida*), jotka kukkivat komeasti myöhään syksyllä. Saintpauliat on ohjeistuksesta poiketen siirretty talvipuutarhan eli kukkahuoneen puolelle, jossa niillä on enemmän tilaa.

Kuvat 8 ja 9: Piirroksessa mainittu posliinikukka 30 on edelleen samalla paikalla. Myös piirroksesta pois leikkautuva kastanjaviini 31 on samalla paikalla ja kulkee kattoa pitkin. Kukkalaatikoissa on nykyään aarnipeikonlehtiä, palmuvehkoja sekä joulukaktuksia. Piirros: Villa Mairean arkisto.

Aikaisemmin esitellyssä lajikelistassa (kuva 7) on myös sellaisia lajikkeita, joita en valokuvista löytänyt. Tämä on osittain selitettävissä kasvien sesongilla; esimerkiksi listan kärjessä olevat joulutähti, amaryllis ja hyasintti ovat kasveja, joita Maireassa on ollut vain hyvin vähän aikaa vuodesta. Listassa mainitaan myös kasvi nimeltä sineralia. Tällä on todennäköisesti tarkoitettu sineraaria (*Senecio cruentus*), mutta sellaista en analysoimistani valokuvista löytänyt. On silti hyvin mahdollista, että kyseistä kasvia on ollut Villa Maireassa, se ei vain ole päätenyt valokuviin asti.

6. Yhteenveto ja jatkotutkimus

6.1 Päätelmät

Villa Mairean vihersisustukseen on kuulunut sen koko olemassaolon ajan kasveja, joita Suomessa on pidetty jo 1800-luvun lopulta asti. Tällaisia lajeja ovat olleet esimerkiksi isoposliinikukka, kumiviikuna ja kiinanruusu. Kyseessä ovat siis olleet enimmäkseen tutut ja perinteiset lajikkeet, vaikka esimerkiksi 70-luvun kuvissa Villa Mairean huonekasveissa olikin selkeitä viitteitä kokeilunhaluisuudesta. Valokuvien perusteella voidaan myös sanoa, ettei kasvilajikkeissa ole suurta vaihtuvuutta. Uusia lajikkeita on tuotu taloon erityisesti alkuvuosina, mutta myöhempinä vuosikymmeninä uusien kasvien määrä on vähentynyt huomattavasti. 1970-luku kuitenkin poikkeaa tästä kaavasta, mutta sitä voidaan pitää sääntöä vahvistavana poikkeuksena, sillä 1980-luvulla oli palattu jo vanhempien vuosikymmenten asettamaan malliin.

Valokuvissa on havaittavissa selkeä kaava; samat lajikkeet ovat lisäksi säilyttäneet samat paikkansa useiden vuosikymmenten ajan. Myös 70-luvun kokeilunhalusta huolimatta uusien kasvien rinnalla säilyivät vanhat suosikit. Kyseessä ei siis ole ollut ainakaan uusimpien trendien aallonharjalla pysyminen, vaan ennemmin omien suosikkilajikkeiden säilyttäminen ja kestävä kasvatus. Tästä selkeimpänä esimerkkinä on kumiviikuna, joka on ollut esillä Villa Maireassa läpi vuosikymmenten. Se on säilyttänyt paikkansa rakennuksessa silloinkin, kun sitä ei missään nimessä ole haluttu trendikkäisiin säätyläiskoteihin. Myös esimerkiksi tuonenkielon myöhäinen saapuminen Villa Maireaan viittaa siihen, ettei kasvien hankinnassa prioriteettina ole ollut trendikkyys.

Villa Maireasta on myös puuttunut paljon eri vuosikymmenten trendikkäimpiä kasveja, kuten palsemeja. Esimerkiksi ahkeraliisaa (*Impatiens walleriana*) on kasvatettu huonekasvina 1850-luvulta lähtien, ja varsinkin 1900-luvun puolivälissä sen jalostustyö oli huipussaan³⁸. Villa Maireassa ahkeraliisaa ei kuitenkaan ainakaan valokuva-aineiston perusteella ole koskaan kasvatettu. Kasvilajikkeissa ei myöskään juurikaan ole nähtävissä erityisesti 1900-luvun alkupuolelle tyypillistä säätyjakoa. Villa Maireassa ovat saaneet kasvaa rauhassa monet sellaiset kasvilajikkeet, kuten posliinikukka ja peikonlehti, jotka saivat lähtöpässit monesta trendikkästä säätyläiskodista niiden mentyä muodista. Maire ja Harry Gullichsenin

³⁸ Löwenmo 1987, 123.

modernistisuus heijastuu heidän elämäntöidensä ohella siis myös heidän kotinsa vihersisustukseen.

Villa Maireaan valitut huonekasvilajikkeet kertovat myös ainakin osittain helppohoitoisuuden arvostamisesta. Esimerkiksi juoru, anopinkieli, kotipelargoni ja kultaköynnös ovat hyvin sopeutumiskykyisiä ja pärjäävät vähemmälläkin hoidolla. Tämä on mielestäni hyvin linjassa Maire Gullichsenin persoonan kanssa; siitä huolimatta, että Maire piti kasvien hoitamisesta, oli hän myös hyvin kiireinen ihminen jolla oli paljon velvollisuuksia. Hän oli neljän lapsen äiti, taiteen keräilijä ja mesenaatti, Artekin, Nykytaide ry:n sekä Vapaan taidekoulun perustajajäsen ja Noormarkun käsityöt -nimisen yrityksen perustaja. Lisäksi hänen aikaansa veivät hänen puolisonsa Harry Gullichsenin velvollisuudet Ahlström-yhtiön johdossa. Aikaa kasvien jatkuvalla hoitamiselle ei hänen arjessaan siis varmastikaan ollut. Arkistosta löytynyt kasvilista ohjaa samaan suuntaan; siinä korostetaan Maireaan valittavien kasvien helppohoitoisuutta. Suurin osa kasveista Villa Mairean historian aikana, helppohoitoisia tai ei, on näyttänyt hyvinvoivalta ja kasvanut kunnioitettaviin mittoihin vuosikymmenten aikana. Kasvilajikkeiden pitkäikäisyys ja kasvien kukoistaminen viittaa siihen, että Maire Gullichsen oli hyvin taitava huonekasvien kasvattaja, ja perehtynyt niiden hoitoon. Arkistokuvaan tutustuessani huomasin, että Maire Gullichsenista kotonaan otetut valokuvat olivat usein sellaisia, joissa hän hoiti kasveja tai poseerasi niiden äärellä. Tämä toimii tukena aiemmille havainnoille siitä, että huonekasvit olivat Mairelle tärkeitä ja hän nautti niiden hoitamisesta.

Nykyään Villa Maireassa pyritään mahdollisuuksien mukaan ja muun toiminnan puitteissa kunnioittamaan Maire Gullichsenin vanhoja periaatteita sekä lajikkeiden että niiden sijoittelun osalta. Voimakkaita ja räikeitä värejä vältetään, huonekasvit istutetaan saviruukkuihin ja leikkokukat ovat joulua lukuun ottamatta aina valkoisia tai keltaisia. Kasveista samoilla paikoilla ovat ainakin musiikkihuoneen ja ruokasalin isoposliinikukat, musiikkihuoneen kastanjaviini, sekä olohuoneessa portaikon takana kasvava jättipeikonlehti.

6.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tämän tutkimuksen keskeinen rajoitus liittyy käytettyyn aineistoon; arkistovalokuvat tarjoavat visuaalista tietoa kasvien lajikkeista ja sijoituspaikoista, mutta eivät kerro suoraan kasvien hoitamiseen tai suosioon vaikuttaneista tekijöistä. Tämän vuoksi olisi hyödyllistä täydentää analyysiä muilla historiallisilla lähteillä, kuten aikakauden sisustuslehdillä tai haastatteluaineistolla.

Jatkossa tutkimusta voisi laajentaa vertailemalla Suomen huonekasvitrendejä kansainvälisiin trendeihin, tai tarkastelemalla, miten kasvien merkitykset ovat muuttuneet suhteessa esimerkiksi ekologiseen ajatteluun tai hyvinvointiin liittyviin diskursseihin. Lisäksi olisi kiinnostavaa tutkia, miten viherkasvit ovat esiintyneet muissa visuaalisissa lähteissä, kuten mainoskuvissa tai elokuvissa, ja miten ne ovat heijastaneet kunkin ajan ihanteita ja arvoja.

Lähteet ja aineistot

Tutkimusaineistot

Villa Mairean arkistot: valokuvat, kasvilista, piirros

Tutkimuskirjallisuus

Aalto, Marja 2005: *Vanhanajan huonekasvit, Botanian tietolaari 10*. Joensuu: Joensuun Yliopisto.

Aalto-Alanen, Heikki 2023: *Aino + Alvar Aalto*. Lontoo: Phaidon.

Arkio, Leena 1993: *Rakkaat vanhat huonekasvit*. Helsinki: Otava.

Bradbury, Dominic 2009: *The Iconic House - Architectural masterworks since 1900*. Lontoo: Thames & Hudson, s. 106-109.

Demeulemeester, Thijs & Gigou, Jacinthe 2021: *150 Houses you need to visit before you die*. Belgia: Lannoo Publishers, s.141.

Drisko, James W. & Maschi, Tina 2015: *Qualitative Content Analysis - Content Analysis, Pocket Guides to Social Work Research Methods*. New York: Oxford Academic.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fingerroos, Outi, Kajander, Konsta & Lappi, Tiina-Riitta (toim.) 2022: *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. Helsinki: SKS.

Gullichsen, Kirsi (toim.) & Kinnunen, Ulla (toim.) 2009: *Inside the Villa Mairea - Art, Design and Interior Architecture*. Jyväskylä: Alvar Aalto -museo, Mairea -säätio.

Jetsonen, Jari & Sirkkaliisa 2018: *Alvar Aalto Homes*. Helsinki: Rakennustieto.

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina 2021: *Etnografia*. Teoksessa Vuori, Jaana (toim.): *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Laaksonen, Esa (toim.) & Ólafsdóttir, Ásdís (toim.) 2008: *Alvar Aalto architect - Maison Louis Carré 1956-63*. Jyväskylä: Alvar Aalto -säätio, Alvar Aalto -museo.

Lipponen, Visa & Hilpo, Seppo 2001: *Kodin kukoistavat kasvit*. Helsinki: WSOY.

Lukkarinen, Päivi (toim.) & Holma, Marjo (toim.) 2014: *Villa Mairea 1938-1939 Noormarkku - Alvar Aallon arkkitehtuuria n:o 5*. Jyväskylä: Alvar Aalto -museo.

Löwenmo, Runo 1987: *Ruukkukasvit*. Helsinki: Tammi.

Pakoma, Katariina (toim.) 2011: *Seinäjoen kaupunkikeskus 1951-1987 - Alvar Aallon arkkitehtuuria n:o 16*. Jyväskylä: Alvar Aalto -museo.

Ranta, Anu 2010: *Hienohelma ja vanhapoika - rakkaat huonekasvit*. Helsinki: Otava.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009: *Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV - Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampereen yliopisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>

Schildt, Göran 1982: *Valkoinen pöytä - Alvar Aallon nuoruus ja taiteelliset perusideat*. s. 194-213. Helsinki: Otava.

Simons, Tom: *Johdanto*. Teoksessa Knapas, Rainer (toim.) & Simons, Tom (toim.) 2022: *Alvar Aalto - Mittapuuna luonto*. Helsinki: Parvs.

Simons, Tom: *Alvar Aalto ja puutarhataide*. Teoksessa Knapas, Rainer (toim.) & Simons, Tom (toim.) 2022: *Alvar Aalto - Mittapuuna luonto*. Helsinki: Parvs.

Stenman, Katarina & Wennström, Anders 2008: *Huonekasvit*. Helsinki: Gummerus

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.